

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 84/2021 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Virpi Hiltunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Sanna Nieminen, valtiovarainministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kansaneläkelaitos
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Esityksessä ehdotetaan, että covid-19-epidemiasta johtuva opintojen aloittamisen estyminen voidaan ottaa huomioon opintolainahyvityksen tutkinnonsuoritusaikaa laskettaessa. Lisäksi esitetään, että vuoden 2021 aikana tai sen jälkeen korkeakoulututkinnon suorittanut opintolainansaaja ei menettäisi oikeuttaan opintolainahyvitykseen tai opintolainavähennykseen, jos hän osoittaa, ettei ole pystynyt suorittamaan kaikkia tutkinnon suorittamiseksi vaadittavia opintoja covid-19 epidemiaan liittyvästä syystä. Opintolainansaaja olisi oikeutettu opintolainahyvitykseen tai opintolainavähennykseen, vaikka hänen tutkinnon suorittamiseen käyttämänsä aika on yhden lukuvuoden säädettyä määräaikaa pidempi.

Valiokunnan mietintö SiVM 3/2021 vp

Esitys liittyy valtion vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2021.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valiokunta kannattaa hallituksen esitystä muuttaa opintotukilakia siten, että siinä varmistetaan se, että henkilö ei menetä oikeuttaan opintolainahyvitykseen tai opintolainavähennykseen (opintolainan joustot) sen vuoksi, että hän ei ole pystynyt suorittamaan kaikkia tutkintoon vaadittavia opintoja määräajassa covid-19-pandemiaan liittyvistä syistä.

Esitys liittyy vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen. Eситetty muutos lisää valtion opintolainahyvitysmenoja vuonna 2021 arviolta 5 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 arvioitu menolisäys on noin 10 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 noin 5 miljoonaa euroa. Esityksellä ei arvioida olevan vuodesta 2024 eteenpäin merkittävää vaikutusta.

Vuosien 2022 ja 2023 menolisäykset on huomioitu vuosia 2022—2025 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa (VNS 3/2021 vp).

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Opintolainan joustoissa otetaan huomioon opintojen viivästyminen korona-aikana

Valiokunta viittaa aikaisempaan mietintöönsä (SiVM 14/2020 vp) ja toteaa, että koronaepidemian ajan sinänsä välttämättömien rajoitusten vuoksi opiskelijoiden opinnot ovat voineet viivästyä syistä, joihin opiskelija ei ole voinut omilla toimillaan vaikuttaa. Esimerkiksi opetusjärjestelyiden muutokset, harjoitteluaikataulun muuttuminen tai peruuntuminen, vaikeudet saada aineisto opinnäytetyöhön tai riittävän ohjauksen puute ovat voineet viivästyttää opintojen etenemistä.

Hallituksen esityksessä (s. 4) todetaan, että kevään 2021 aikana on arvioitu covid-19-epidemian kehitystä ja sen vaikutuksia opiskeluedellytyksiin sekä 1.1.2021 voimaan tulleiden opintotukilain joustojen toimivuutta, riittävyyttä ja mahdollista laajentamistarvetta, mitä valiokunta edellytti aikaisemmassa mietinnössään (SiVM 14/2020 vp). Hallituksen esityksessä esitetyn arvion mukaan poikkeuksellisten ja rajoitettujen opiskelujärjestelyjen ohella epidemia on voinut heikentää opiskelijoiden opiskelukykyä ja lisätä mielenterveyden kuormitusta. Osalle opiskelijoista epidemia on aiheuttanut myös taloudellisia huolia lomautusten vuoksi tai töiden ja siitä saatavien tulojen lakattua. Sosiaali- ja terveystalouden saatavuuden vaikeutuminen on lisäksi voinut heikentää erityisesti näiden palvelujen tarpeessa olevien opiskelijoiden elämänhallintaa ja arjessa selviytymistä.

Valiokunnan mietintö SiVM 3/2021 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että opiskelijoiden hyvinvointia ja jaksamista seurataan aktiivisesti ja että opiskelijat saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. Samoin tärkeää on arvioida opintolainan joustojen käyttämistä ja vaikutuksia.

Opintolainan joustojen laajennus

Hallituksen esityksellä laajennetaan 1.1.2021 voimaan tulleita opintolainan joustoja, jotka kohdennettiin syyslukukauden 2020 aikana korkeakoulututkinnon suorittaneille opiskelijoille. Muutos ei ole enää määräaikainen, vaan voimassa toistaiseksi pitkien opiskeluaikojen ja erilaisten muiden hallituksen esityksessä selvitettyjen perusteiden (s. 4) vuoksi.

Yleisesti covid-19-epidemian vuoksi tehdyt joustot etuusjärjestelmiin ovat olleet määräaikaisia. Tässä tilanteessa hallituksen esityksessä ehdotettua ratkaisua voidaan pitää perusteltuna, koska tutkinnon suorittamisajan pidennyksen myöntämiselle on laissa säädetty koronatilanteeseen liittyvät rajatut edellytykset. Lisäksi tutkinnon suorittamisen pidennystä ei myönnetä automaattisesti, vaan sitä tulee hakea ja esittää perustelut pidennyksen edellytysten täyttymiselle.

Esityksessä jää avoimeksi se, milloin mahdollisuus hakea tutkinnonsuoritusajan pidennystä poistuu. Tätä ongelmaa lieventää se, että opintojen suoritusaikaa ei voi pidentää niiden lainansaajien kohdalla, jotka ovat aloittaneet opintonsa epidemian lakattua.

Valiokunta pitää tärkeänä, että opintolainan saajia informoidaan riittävästi opintolainan joustoista ja joustoon oikeuttavan poikkeusajan päättymisestä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 84/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö SiVM 3/2021 vp

Helsingissä 3.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sofia Vikman kok
varajäsen Johan Kvarnström sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen